

JAMOAT SALOMATLIGINI SAQLASH TIZIMINING ZAMONAVIY MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI.

*Jumanazarov Dostonbek Dilshod o'g'li
Matyakubov Og'abek Raximberganovich
Matyaqubov Doston Bazarbay o'g'li.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada jamoat salomatligini saqlash tizimining hozirgi kundagi asosiy muammolari, ularning kelib chiqish sabablari va kelajakdagi rivojlanish istiqbollari ko'rib chiqiladi. Maqolada infeksiyon kasalliklarning tarqalishi, surunkali kasalliklar yukining ortishi, tibbiy xizmatlarning qulayligi va sifati, raqamli sog'liqni saqlash texnologiyalarining joriy etilishi hamda profilaktik tibbiyotning ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot natijasida jamoat salomatligini saqlash tizimini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: jamoat salomatligi, sog'liqni saqlash tizimi, kasalliklarning oldini olish, raqamli sog'liqni saqlash, surunkali kasalliklar, tibbiy xizmatlar sifati, profilaktik tibbiyot, epidemiologiya.

Jamoat salomatligini saqlash tizimi jamiyatning sog'lig'ini ta'minlashga qaratilgan kompleks tashkiliy, iqtisodiy va tibbiy choralar majmuini o'z ichiga oladi. Hozirgi globallashuv va texnologik taraqqiyot davrida ushbu tizim bir qator jiddiy muammolarga duch kelmoqda. Dunyo bo'ylab epidemiologik vaziyatning o'zgarishi, aholining qarishib borishi, turmush tarzi kasalliklarining ko'payishi va iqlim o'zgarishlarining sog'liqqa ta'siri sog'liqni saqlash tizimlariga yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda. O'zbekistonda ham jamoat salomatligini saqlash sohasida muhim islohotlar amalga oshirilmogda. 2017-2022 yillarda qabul qilingan sog'liqni saqlash sohasidagi davlat dasturlari tizimni modernizatsiya qilishga, tibbiy xizmat ko'rsatish sifatini oshirishga va aholini sog'lom turmush tarzi bilan tanishtirish ishlarini kuchaytirisha qaratilgan. Shunga qaramay, tizimda hal qilinishini kutayotgan muammolar hali ko'p. Ushbu maqolaning maqsadi jamoat salomatligini saqlash tizimidagi dolzarb muammolarni ilmiy jihatdan tahlil qilish va ularni bartaraf etishning istiqbolli yo'llarini asoslashdan iborat. Tadqiqot mavzusining dolzarbligi shundaki, aholi sog'lig'ini saqlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanib, shu sababli tizimning zaif tomonlarini aniqlash va ularni takomillashtirish davlat hamda jamiyat uchun katta ahamiyat kasb etadi.

Surunkali kasalliklar yukining ortishi. Zamonaviy tibbiyotning eng keskin muammolaridan biri surunkali nosog'lom kasalliklar, xususan yurak-qon tomir kasalliklari, qandli diabet, onkologik va nafas olish organlari kasalliklarining tez sur'atlar bilan ko'payib borishidir. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga

ko'ra, dunyodagi o'limlarning 71 foizi surunkali kasalliklar natijasida yuz beradi. O'zbekistonda ham bu ko'rsatkich yildan-yilga ortib bormoqda. Bunday holat tizimga moliyaviy bosimni kuchaytirmoqda va yangi davolash yondashuvlarini talab qilmoqda. Tibbiy xizmatlarning mavjudligi va sifati muammolari. Hududlar o'rtasidagi tengsizlik jamoat salomatligini saqlashning muhim muammolaridan biridir. Shahar va qishloq hududlarida tibbiy xizmatlar sifati va imkoniyatlari o'rtasidagi tafovut katta bo'lib qolmoqda. Malakali tibbiy kadrlarning yetishmovchiligi, zamonaviy diagnostik uskunar bilan jihozlanmaganligi, dori-darmonlarga bo'lgan ehtiyojning to'liq qondirilmasligi bu sohadagi asosiy qiyinchiliklardir. Infektsion kasalliklar va yangi epidemik tahdidlar. COVID-19 pandemiyasi butun dunyo sog'liqni saqlash tizimlarining zaif tomonlarini yaqqol ko'rsatdi. Yangi infektsion kasalliklarning paydo bo'lishi, mavjud kasalliklarning antibiotiklarga chidamliligi ortib borishi va keng qamrovli epidemiyalarning oldini olish uchun xalqaro hamkorlikni kuchaytirish zaruriyati sezilmoqda. Tizimning epidemik tahdidlarga nisbatan tayyorgarligi va tezkor munosabat bildirish salohiyatini oshirish dolzarb masalaga aylangan.

Moliyaviy resurslarning cheklanganligi. Ko'pgina rivojlanayotgan mamlakatlarda, jumladan O'zbekistonda, sog'liqni saqlashga ajratiladigan davlat mablag'lari jahon standartlariga nisbatan hali ham past darajada. Yalpi ichki mahsulotning sog'liqni saqlashga yo'naltiriladigan ulushini oshirish hamda tizimni moliyalashtirishning muqobil manbaalarini topish zarur bo'lmoqda. Moliyaviy yuk aholi yelkasiga tushishi esa kasalliklarning kech aniqlanishiga va davolashdan voz kechishga olib kelmoqda. Raqamli sog'liqni saqlash va sun'iy intellektning joriy etilishi. Zamonaviy axborot texnologiyalari tibbiyotni tubdan o'zgartirish imkonini bermoqda. Elektron tibbiy yozuvlar, masofaviy tibbiy konsultatsiyalar (telemedicine), sun'iy intellekt asosidagi diagnostika tizimlari, kiyiladigan sensorlar va aqlli qurilmalar sog'liqni saqlash tizimining samaradorligini oshirishning istiqbolli yo'llari sifatida ko'rilmogda. O'zbekistonda ham elektron sog'liqni saqlash platformasini rivojlantirish bo'yicha muhim qadamlar tashlanganligi ijobiy hol. Profilaktik tibbiyot va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. Kasalliklarning davolanishidan ko'ra oldini olish strategiyasi yaqin kelajakda tizimning asosiy yo'nalishi bo'lib qolishi lozim. Sog'lom ovqatlanish, jismoniy faollik, zararli odatlardan voz kechish va stressni boshqarishga oid milliy dasturlarni kuchaytirish uzoq muddatli natijalarga olib keladi. Maktab va mahallalardagi profilaktika markazlarining faoliyatini kengaytirish, ommaviy axborot vositalarida salomatlik madaniyatini shakllantirish ishlari takomillashtirish talab etiladi.

Birlamchi sog'liqni saqlash tizimini mustahkamlash. Dunyo tajribasi shuni ko'rsatadiki, kuchli birlamchi sog'liqni saqlash tizimlari eng yaxshi sog'liqni saqlash natijalariga erishish imkonini beradi. Oilaviy shifokorlar institutini rivojlantirish, ularning malakasini oshirish va moddiy-texnik bazasini yaxshilash, hamda poliklinika

tizimining imkoniyatlarini kengaytirish hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Kasalxonaga murojaat qilishdan oldin dastlabki muolajalarni samarali amalga oshirish tizimning umumiy samaradorligini sezilarli oshiradi.

Xalqaro hamkorlik va global sog'liqni saqlash diplomatsiyasi. Global epidemiyalar, iqlim o'zgarishlari va migratsiya oqimlari sog'liqni saqlash sohasidagi xalqaro hamkorlikni zaruriy qilmoqda. O'zbekiston JSSh, UNICEF, JICA va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan faol hamkorlik doirasida tizimni rivojlantirish uchun muhim imkoniyatlarga ega. Bu hamkorlikning samarali davom ettirilishi yangi texnologiyalar va ilg'or amaliyotlarni o'zlashtirish imkonini beradi.

Jamoat salomatligini saqlash tizimini takomillashtirish uchun quyidagi asosiy yo'nalishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq: birinchidan, sog'liqni saqlashga ajratiladigan davlat byudjetini yalpi ichki mahsulotning kamida 6 foiziga yetkazish; ikkinchidan, telemedicine va raqamli sog'liqni saqlash platformalarini qishloq hududlarida keng joriy etish; uchinchidan, tibbiy ta'lim sifatini oshirish va mutaxassis kadrlarni chekka hududlarda ishlashga rag'batlantirish; to'rtinchidan, surunkali kasalliklarning erta diagnostikasiga e'tiborni kuchaytirish va profilaktik ko'riklar tizimini yaxshilash. Ushbu chora-tadbirlar kompleks ravishda amalga oshirilgandagina kutiladigan samara berishi mumkin.

XULOSA

Jamoat salomatligini saqlash tizimi ko'plab zamonaviy muammolarga duch kelmoqda: surunkali kasalliklar yukining ortishi, tibbiy xizmatlar sifati va mavjudligidagi tengsizlik, moliyaviy resurslarning cheklanganligi va yangi epidemik tahdidlar. Biroq, bu muammolar yengilmas emas. Raqamli texnologiyalar, profilaktik yondashuv, birlamchi sog'liqni saqlashni mustahkamlash va xalqaro hamkorlik kabi istiqbolli yo'nalishlar tizimni tubdan yaxshilash imkonini beradi. O'zbekiston sog'liqni saqlash sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar munosib yo'nalishda davom ettirilishi, lekin yanada tezlashtirish va kengaytirish zarur. Aholi sog'lig'i mamlakatning eng muhim boyligidir, shuning uchun bu sohaga sarflanadigan har bir so'm jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga hissa qo'shadi. Keyingi tadqiqotlarda tizimning alohida sohalari: onkologiya, psixiatriya, homiladorlik va tug'ish xizmatlari kabi yo'nalishlarda chuqurroq tahlil o'tkazish maqsadga muvofiq. Jamoat salomatligini saqlash tizimining barqaror rivojlanishi uchun davlat, fuqarolik jamiyati, xususiy sektor va xalqaro hamjamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlari zarur. Faqat kompleks, izchil va ilmiy asoslangan yondashuv orqali aholi salomatligi ko'rsatkichlarini sezilarli yaxshilash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 7-noyabrdagi PF-5877-son "Sog'liqni saqlash tizimini tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent, 2019.

2. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti. Jahon salomatligi statistikasi 2023. – Jeneva: JSSh, 2023. – 112 b.
3. Azimov R.A., Xoliqov B.T. O'zbekistonda birlamchi sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish muammolari // Tibbiyot va jamiyat. – 2022. – №3. – B. 14–21.
4. Mahmudova G.S., Toshpulatov A.N. Raqamli sog'liqni saqlash: istiqbollar va tahdidlar // O'zbek tibbiyot jurnali. – 2023. – №2. – B. 45–52.
5. Musayev K.B. Surunkali kasalliklarning epidemiologiyasi va profilaktikasi. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2021. – 256 b.
6. Nishonova Z.A. Jamoat salomatligi: zamonaviy yondashuvlar va usullar. Darslik. – Toshkent: ToshDTI, 2022. – 320 b.
7. Turnock B.J. Public Health: What It Is and How It Works. 6th ed. – Burlington: Jones & Bartlett, 2022. – 480 p.
8. Rechel B. et al. Health and health systems in the Commonwealth of Independent States // The Lancet. – 2013. – Vol. 381. – P. 1145–1155.
9. Rasulova M.T. Telemedicine xizmatlari orqali qishloq aholisiga tibbiy yordam ko'rsatishni takomillashtirish: dis. ... tibbiyot fanlari nomzodi. – Toshkent, 2023. – 185 b.
10. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. 2022-yil yillik hisoboti: sog'liqni saqlash ko'rsatkichlari. – Toshkent, 2023.